

FASSION Model: Instructional Model Development of Social Sciences Research Methodology for Local Development of Nakornsawan Rajabhat University

Chairat Pranee

**Ed.D. (Research and Curriculum Development), Assistant Professor,
Faculty of Education, Nakornsawan Rajabhat University
E-mail: c.pranee@hotmail.com**

Abstract

The purpose of the research was to develop the instructional model of Social Science Research Methodology for Local Development of Nakornsawan Rajabhat university. It was composed of 2 following steps: step one: developing the instructional model of research methodology for local development, step two: implementing and evaluating the efficiency of the instructional model of research methodology for local development. The results of research were as follows. 1) The instructional model called FASSION model, was composed of 6 stages : (1) Face to the problem (2) Study in theory (3) Specify to the solving (4) Implement the research (5) Overall research and evaluation and (6) Notify innovation. The efficiency level of the instructional model was in high level ($\bar{X} = 4.32$). 2) The result of the implementation was efficient as follows : the achievement of learning, the research skills, and the attitude of doing research after try-out were higher than before try-out, the significant level was at .01. The quality of research and community opinion towards the student research's quality were in high level.

Keywords: FASSION model, instructional model, local development, research skill

FASSION Model: รูปแบบการเรียนการสอนวิธีวิทยาการวิจัยทางสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

ไชยรัตน์ ปราณี

Ph.D., Ed.D. (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร) ผู้ช่วยศาสตราจารย์

ภาควิชาทดสอบและวิจัยทางการศึกษา คณะครุศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

E-mail: c.pranee@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิธีวิทยาการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา ขั้นตอนการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้ ระยะที่ 1 การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิธีวิทยาการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ระยะที่ 2 การดำเนินการทดลองและประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอนวิธีวิทยาการวิจัยทางสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการเรียนการสอนวิธีวิทยาการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นประกอบด้วย 6 ขั้นตอน เรียกว่า FASSION model : (1) ร่วมกันเผชิญปัญหา (2) ศึกษาแนวคิดทฤษฎี (3) กำหนดวิธีการแก้ไข (ทำโครงร่างวิจัย) (4) ปฏิบัติการวิจัยเพื่อท้องถิ่น และชุมชน (5) สรุปและประเมินผลการเรียนรู้ และ (6) เผยแพร่นวัตกรรม ซึ่งรูปแบบการเรียนการสอนดังกล่าว มีคุณภาพอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.32$) 2) รูปแบบการเรียนการสอนวิธีวิทยาการวิจัยทางสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นมีประสิทธิภาพ ดังนี้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน/ทักษะทางด้านการศึกษา/เจตคติต่อการทำวิจัยของนักศึกษา หลังเรียน พบว่า สูงขึ้นกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สำหรับคุณภาพของงานวิจัย และความคิดเห็นของประชาชนต่อคุณภาพงานวิจัยของนักศึกษาพบว่ามีคุณภาพอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: ทักษะการวิจัย, รูปแบบการเรียนการสอน, FASSION Model, การพัฒนาท้องถิ่น

บทนำ

ความไม่สมดุลของการพัฒนาประเทศ ได้นำปัญหาต่าง ๆ มาสู่สังคมไทยอย่างมากมาย ทั้งในด้านเศรษฐกิจ และสังคม สังคมไทยเกิดสภาวะการพึ่งพาทุนและเทคโนโลยีจากภายนอก ส่งผลต่อการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทำลายวัฒนธรรมและภูมิปัญญาดั้งเดิมของท้องถิ่น คนในชนบทพึ่งตนเองได้น้อยลง มีการอพยพหนีความอดอยากยากจนเข้ามาทำงานในเมืองใหญ่มากขึ้น ซึ่งเป็นต้นเหตุของปัญหาต่าง ๆ มากมาย สภาวะการณ์ของประเทศชาติโดยรวมเป็นปัญหาสำคัญของประเทศชาติ ปัจจุบันปัญหาดังกล่าว มีแนวโน้มว่าจะทวีความรุนแรงและมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ทางออกหรือคำตอบของปัญหาดังกล่าว คงต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนของสังคม ทั้งภาครัฐราชการ ภาคเอกชน รวมทั้งภาคประชาชน

สถาบันการศึกษานับเป็นสถาบันหนึ่ง ที่ได้รับการกล่าวถึงในฐานะเป็นเครื่องมือหรือปัจจัยสำคัญของการแก้ปัญหาหรือการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ การจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ในช่วงเวลาสิบปีหลังนี้ ได้ขยายและปรับเปลี่ยนไปเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยราชภัฏ เป็นสถาบันอุดมศึกษาที่ใกล้ชิดท้องถิ่น ซึ่งมีอุดมการณ์สำคัญที่ว่า “มหาวิทยาลัย ไทยเพื่อความเป็นไทย” และจากบทบัญญัติในร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ ฉบับที่ผ่านรัฐสภา เมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน พ.ศ. 2546 มาตรา 7 ได้ระบุไว้ว่า “ให้มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาแห่งท้องถิ่นที่เสริมสร้างพลังปัญญาของแผ่นดิน ฟื้นฟูพลังการเรียนรู้ มีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน โดยมีวัตถุประสงค์ให้การศึกษา ส่งเสริมวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง ทำการสอนวิจัย ให้บริการทางวิชาการแก่สังคม ปรับปรุง ถ่ายทอดและพัฒนาเทคโนโลยี ทำนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรมผลิตครูและส่งเสริม

วิทยฐานะครู”

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าในระยะหลังนี้มีมหาวิทยาลัยราชภัฏเอง จะได้ตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ดังกล่าวมากขึ้น แต่การทำหน้าที่ผ่านมาในเรื่องนี้ก็กลับไม่ประสบผลสำเร็จเท่าไรนัก เนื่องจาก มหาวิทยาลัยราชภัฏเองยังมีปัญหาเรื่องโครงสร้างและการบริหารจัดการ (กองบรรณาธิการ, 2542, 10-13) นอกจากปัญหาของมหาวิทยาลัยราชภัฏเองในเรื่องดังกล่าวแล้ว จรัสสุวรรณเวลา (2542, 45-53) ได้สรุปถึงปัญหาวิกฤติของอุดมศึกษาไทยไว้แบ่งออกเป็น 4 ด้านคือ 1) ด้านคุณภาพ 2) ด้านความตรงเป้าตรงปัญหา 3) ด้านความเสมอภาค และ 4) ด้านความสามารถในการแข่งขันในสังคมนานาชาติ

จากความสำคัญและสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้น ทำให้ต้องมีการทบทวนบทบาทหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษาทั้งหมด โดยเฉพาะบทบาทหน้าที่ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ในเรื่องของการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนในรายวิชาต่าง ๆ ให้เอื้อต่อการพัฒนาท้องถิ่น โดยเฉพาะรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ซึ่งถือว่าเป็นการสร้างองค์ความรู้ให้กับท้องถิ่น ต้องหาทางส่งเสริม สนับสนุนเปิดโอกาสให้ครูอาจารย์และนักศึกษา สามารถสร้างผลงานวิจัยที่สอดคล้องกับการพัฒนาท้องถิ่น ร่วมมือกับท้องถิ่นเพื่อสืบค้นหาวิธีการแก้ปัญหาและพัฒนาท้องถิ่นโดยใช้กระบวนการวิจัย มีเวทีที่เชื่อมโยง แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสถาบันกับท้องถิ่น ตลอดจนสามารถนำองค์ความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในแต่ละพื้นที่ได้อย่างเหมาะสมกลมกลืนและเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน สุริชัย หวันแก้ว และคณะ (2545, 28 - 42) ได้สรุปว่ามหาวิทยาลัยต้องสร้างสำนักองค์รวมต่อสังคม พัฒนาระบบการรับฟังและเรียนรู้ปัญหาของสังคมและต้องมีนโยบายร่วมทุกขั้วร่วมสุขกับสังคม รวมทั้งต้องสนับสนุนการเข้าไปมีพันธกิจกับสังคม มีความเป็นเลิศทางวิชาการในบริบทแห่งคุณค่าของสังคม โดยต้องแสดงให้เห็นถึงความเป็นเลิศทางวิชาการและคุณค่า

ของสถาบันและวิชาการ ในการแก้ไขปัญหาเร่งด่วน และปัญหาพื้นฐานของสังคม ในส่วนของการปฏิรูป การเรียนรู้ ต้องส่งเสริมการเรียนรู้แบบองค์รวมให้ ผู้เรียนมีการสัมผัสสังคมจริงและปัญหาจริง ส่งเสริม และสนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอนและการวิจัย ให้มีส่วนในการมีบทบาทเชื่อมโยงกับการเรียนรู้จาก ฐานรากและกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของ ชุมชนและประชาสังคม มุ่งสร้างสรรค์ภาคีแห่งระบบ ปฏิสัมพันธ์แห่งการเรียนรู้ ส่งเสริมให้นักศึกษาเรียนรู้ เพื่อรับใช้สังคม โดยให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการ ศึกษาในมหาวิทยาลัย

ด้วยเหตุผลสำคัญในเรื่องนี้ ทำให้ผู้วิจัยสนใจจะ ทำการศึกษาวิจัย โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ เพื่อ พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิธีวิทยาการวิจัยทาง สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น และเพื่อทดสอบ ประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอนวิธี วิทยาการวิจัยทางสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วัตถุประสงค์สำคัญ เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียน การสอนวิธีวิทยาการวิจัยทางสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา ท้องถิ่น และเพื่อทดสอบประสิทธิภาพของรูปแบบ การเรียนการสอนวิธีวิทยาการวิจัยทางสังคมศาสตร์เพื่อ การพัฒนาท้องถิ่น

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัยด้านเนื้อหา ผู้วิจัยใช้กรอบ เนื้อหาสาระของรายวิชาวิธีวิทยาการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ในการทดลองรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น

ขอบเขตของการวิจัยด้านประชากรและกลุ่ม ตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นแหล่งข้อมูล ผู้วิจัยแบ่งออกดังนี้

1. การทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนได้ ทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ที่เป็นนักศึกษาภาควิชา

รัฐประศาสนศาสตร์ ชั้นปีที่ 4 ที่กำลังศึกษาอยู่ใน ปีการศึกษา 2548 จำนวน 199 คน โดยใช้วิธีเลือก กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง

2. การประเมินคุณภาพงานวิจัยของนักศึกษา ใช้ ผู้ทรงคุณวุฒิที่จบการศึกษาระดับดุษฎีบัณฑิต ในสาขา ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 3 ท่าน

3. การประเมินความคิดเห็นของชุมชนต่อผล การวิจัยของนักศึกษา ใช้ประชาชนในพื้นที่ที่นักศึกษา ทำการวิจัย ในพื้นที่ 16 ชุมชน รวม 320 คน ซึ่งใช้วิธี การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง

ขอบเขตการวิจัยด้านเวลา โดยใช้เวลาในการ ดำเนินการวิจัยตั้งแต่ปีการศึกษา 2547 ถึงปีการศึกษา 2548 รวมระยะเวลา 2 ปี

ขอบเขตด้านตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

1. รูปแบบการเรียนการสอนวิธีวิทยาการวิจัยทาง สังคมศาสตร์ เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น
2. ประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอน วิธีวิทยาการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งพิจารณาจาก

- 2.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาการวิจัยทาง สังคมศาสตร์
- 2.2 ทักษะทางด้านการศึกษาของนักศึกษา
- 2.3 เจตคติต่อการทำงานวิจัยเพื่อพัฒนา ท้องถิ่น
- 2.4 คุณภาพงานวิจัยของนักศึกษา
- 2.5 ความคิดเห็นของชุมชนต่อผลการวิจัยของ นักศึกษา

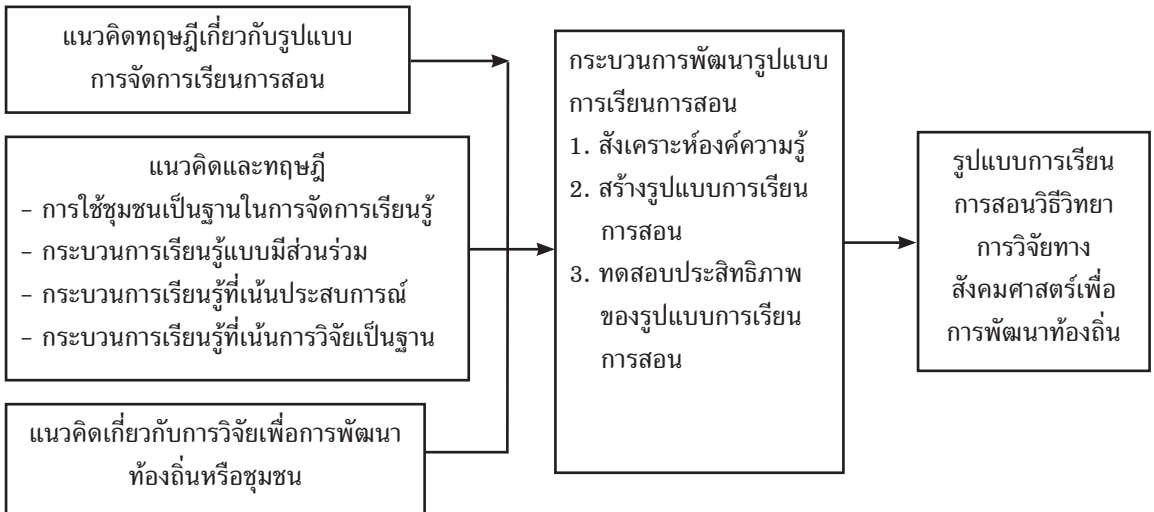
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. รูปแบบการเรียนการสอนวิธีวิทยาการวิจัยทาง สังคมศาสตร์ เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น
2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชา การวิจัยทางสังคมศาสตร์
3. แบบประเมินทักษะทางด้านการศึกษาของ นักศึกษา

4. แบบวัดเจตคติต่อการทำงานวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่น
5. แบบประเมินคุณภาพงานวิจัยของนักศึกษา
6. แบบประเมินความคิดเห็นของชุมชนต่อผลการวิจัยของนักศึกษา

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้สังเคราะห์กรอบแนวคิดในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิธีวิทยาการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นไว้ดังนี้

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยและพัฒนา มีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิธีวิทยาการวิจัยทางสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มีขั้นตอนย่อย ๆ ดังนี้

1. การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Review of documentary)กับการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิธีวิทยาการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น
2. การประชุมระดมสมองผู้เชี่ยวชาญ (brainstorming) เพื่อกำหนดแนวคิดของรูปแบบการเรียนการสอนวิธีวิทยาการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น
3. การประชุมปฏิบัติการ (workshop) เพื่อกำหนดรายละเอียดของรูปแบบการเรียนการสอนวิธีวิทยาการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

รวมทั้งสร้างแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามรูปแบบการเรียนการสอนดังกล่าว

ระยะที่ 2 การดำเนินการทดลองและประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอนวิธีวิทยาการวิจัยทางสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ใช้วิธีวิจัยเชิงทดลอง โดยใช้รูปแบบการทดลองแบบกลุ่มเดียว สอบก่อน สอบหลัง (One group pretest - posttest design) มีขั้นตอนย่อย ๆ ดังนี้

1. ดำเนินการทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนวิธีวิทยาการวิจัยทางสังคมศาสตร์เพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาท้องถิ่น โดยทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นนักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์ ชั้นปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2548 ที่เรียนรายวิชา 2554902 ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์

2. ประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอนวิธีวิทยาการวิจัยทางสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยระยะที่ 1 การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิธีวิทยาการวิจัยทางสังคมศาสตร์เพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาท้องถิ่น สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้ ผลการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการระดมสมองผู้เชี่ยวชาญ ทำให้ได้แนวคิดในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน วิธีวิทยาการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ดังนี้

1. เป้าหมายและหลักการของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิธีวิทยาการวิจัยทางสังคมศาสตร์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ คือ การพัฒนาบุคคลให้มีศักยภาพทั้งด้านสติปัญญาความรู้ความสามารถ มีความตระหนักและมีจิตสำนึกต่อชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในการดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนได้อย่างมีคุณภาพ สามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องและสามารถแก้ปัญหา พัฒนาและฟื้นฟูศักยภาพของชุมชนให้พึ่งตนเองและปรับตัวได้อย่างมีดุลยภาพ ท่ามกลางกระแสของการเปลี่ยนแปลงของบริบทต่าง ๆ ของสังคม

แนวคิดทฤษฎีที่ใช้เป็นพื้นฐานของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิธีวิทยาการวิจัยทางสังคมศาสตร์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ คือ 1) แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการใช้ชุมชนเป็นฐานในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งมีจุดเน้นหรือให้ความสำคัญกับประสบการณ์ของผู้เรียนจากสถานการณ์จริงและการเข้าไปเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ เชื่อมโยงระหว่างการเรียนรู้เรื่องนามธรรมในห้องเรียนกับการนำไปปฏิบัติจริงในโลกภายนอก การเรียนรู้โดยผ่านการปฏิบัติจริง มีการเข้าไปคิดและมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งอื่น ๆ มีการพัฒนาทักษะและถ่ายโอนทักษะต่างๆ ที่มีประโยชน์ในชุมชน/บริบท

อื่น ๆ ส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้าไปทำงานและเรียนรู้แบบแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่เป็นพื้นฐานสำคัญอีกประการหนึ่งคือ 2) กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ซึ่งมีลักษณะของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เป็นการบูรณาการระหว่างประสบการณ์จริงในชุมชนกับองค์ความรู้ที่เป็นศาสตร์ทางวิชาการหรือศาสตร์สากล กิจกรรมการเรียนการสอนมุ่งเน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงในพื้นที่หรือชุมชน ที่เรียกว่า Interactive Learning to Action ซึ่งถือว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาชนบท นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดที่ 3) เรื่องกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นประสบการณ์ ตามแนวคิดของคอลลี (Devid Kolb, 1984. อ้างอิงจาก Halt, Irene & Hall, David, 2002, 103) ซึ่งมีแนวคิดสำคัญคือ ประสบการณ์การเรียนรู้ : ประสบการณ์คือแหล่งของการเรียนรู้และการพัฒนาผู้เรียน” แนวคิดนี้มีพื้นฐานทางด้านแนวคิดทฤษฎีทางจิตวิทยา ปรัชญา และสรีรวิทยา ที่เป็นพื้นฐานการศึกษา ของดิวอี้ เลวิน และเพียเจท์ (Dewey, Lewin and Piaget อ้างอิงจาก Halt, Irene & Hall, David, 2002, 103) ซึ่งคอลลีใช้เป็นฐานคิดในการพัฒนาทางการเรียนรู้ของมนุษย์ โดยสรุปเป็นนิยามหรือความหมายของการเรียนรู้ว่า “เป็นกระบวนการซึ่งความรู้ถูกสร้างขึ้นโดยการเปลี่ยนรูปจากประสบการณ์” ซึ่งการเรียนรู้ที่เน้นประสบการณ์นี้มีแนวคิดทฤษฎีทางด้านปรัชญาและจิตวิทยาการศึกษา ที่เป็นพื้นฐานในการจัดการเรียนรู้ได้แก่ แนวคิดทางด้านปรัชญา พัฒนาการนิยมหรือปฏิบัตินิยม ในส่วนของบรูเนอร์ (Bruner, 1966, อ้างอิงจาก พรณี ช.เจนจิต, 2538, 200 - 206) ซึ่งมีแนวคิดในเรื่องพัฒนาการทางสติปัญญาและการเรียนรู้คล้ายกับเพียเจท์ โดยมีแนวคิดสำคัญว่า มนุษย์สามารถเรียนรู้ได้โดยผ่านกระบวนการกระทำ (Enacting) การคิด (Iconic) และการใช้สัญลักษณ์ (Symbolic) และ 4) กระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการวิจัยเป็นฐาน มีแนวคิดสำคัญ 2 ประการประกอบกันคือ เนื้อหาที่ได้จาก

การวิจัย และกระบวนการในการวิจัย ซึ่งมีความหมายว่า ผู้เรียนได้เนื้อหาจากกระบวนการวิจัย และผู้เรียนได้ร่วมดำเนินการวิจัยเพื่อค้นหาเนื้อหาและคำตอบด้วย และสุดท้ายคือ 5) แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นหรือชุมชน ซึ่งมีหลักการและแนวคิดว่าเป็นกระบวนการทางความคิดและปฏิบัติการเกี่ยวกับการวิจัยที่มีการเชื่อมโยงระหว่างโลกทัศน์และโมทัศน์ต่อความเป็นจริงหรือปรากฏการณ์ในโลกความเข้าใจรับรู้ต่อความเป็นจริงหรือปรากฏการณ์นั้น ๆ เพื่อพัฒนาไปสู่การสร้างแนวปฏิบัติ รวมทั้งหาวิธีการจัดการร่วมกัน โดยมีเป้าหมายในการสร้างแบบแผนแบบจำลอง รวมทั้งค่านิยมที่เป็นพื้นฐานการจัดการตนเองของชุมชนหนึ่ง ๆ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Community-based research) จึงเน้นให้ “คน” ในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกระบวนการคิด ตั้งคำถาม วางแผน และทำวิจัยเพื่อหาคำตอบอย่างเป็นระบบ และเรียนรู้จากการทำงานวิจัยที่เป็นเชิงปฏิบัติการจริง เพื่อแก้ปัญหาของตัวเอง โดยมีกระบวนการทำงานอย่างเป็นเหตุเป็นผล งานวิจัยในลักษณะนี้มีได้เน้น “ผลงานวิจัย” เป็นหลัก แต่มองการวิจัยเป็น “กระบวนการ” ในฐานะ “เครื่องมือ” ที่จะเพิ่มพลัง (Empower) ชุมชนเพื่อให้ชุมชนได้ร่วมกันจัดการชีวิตของตัวเอง เป็นทางหนึ่งที่จะนำไปสู่การสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนได้ ดังนั้น “ผลงานวิจัย” ที่สำคัญยิ่งของงานวิจัยนี้ มิใช่บทความทางวิชาการหรือเทคโนโลยีใหม่ แต่คือ “คน” และ “กลุ่ม” ที่เกิดขึ้น จากการที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกระบวนการวิจัย ซึ่งจะนำไปสู่การแก้ปัญหาของชุมชนตัวเองทั้งในปัจจุบันและมีความพร้อมในการรับมือกับอนาคต ในการชี้แนะและเฝ้าระวังการเปลี่ยนแปลงของชุมชนต่อไป

การจัดการเรียนการสอน ในด้านวิธีการจัดการเรียนการสอนเป็นแบบผสมวิธีโดยใช้เทคนิควิธีการที่หลากหลาย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการทั้งเนื้อหาสาระที่เป็นสภาพปัญหาหรือศักยภาพที่พบในชุมชน การเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริงในพื้นที่หรือชุมชนที่เป็นสนามของการวิจัย และเป็น

การเรียนรู้ที่ร่วมมือกันระหว่างผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายในพื้นที่ สำหรับด้านเนื้อหา เนื้อหาส่วนหนึ่งเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการวิจัยหรือวิถีวิทยาทางการวิจัย และอีกส่วนหนึ่งเป็นองค์ความรู้ที่เป็นสภาพจริงที่ปรากฏอยู่ในพื้นที่หรือชุมชน เป็นวิถีชีวิต เป็นวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของผู้คนในชุมชนท้องถิ่น อาจเป็นสภาพปัญหาหรือศักยภาพของท้องถิ่นหรือชุมชน หรือองค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ลักษณะของเนื้อหาต้องเป็นเนื้อหาที่เป็นพลวัต อ่อนไหว ยืดหยุ่นและเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ต่าง ๆ ในส่วนของ การวัดและประเมินผล ต้องใช้วิธีการวัดและประเมินผลอย่างหลากหลายและเน้นการประเมินตามสภาพจริง รวมทั้งต้องเป็นการวัดและประเมินที่ครบกระบวนการ ทั้งประเมินผลผลิต ประเมินกระบวนการ และประเมินความก้าวหน้า (Product Process and Progress: 3P)

บทบาทของผู้สอนและผู้เรียน ผู้สอนต้องเป็นกัลยาณมิตรของผู้เรียน ผู้สอนมีบทบาทเป็นทั้งผู้จัดการ ผู้สนับสนุนช่วยเหลือ ผู้ประสานงานและเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับผู้เรียน สำหรับผู้เรียนมีบทบาทเป็นผู้จัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-directed learning) เป็นผู้ใช้กระบวนการค้นคว้าหาความรู้ และบทบาทในการประสานงาน

2. รูปแบบการเรียนการสอนวิถีวิทยาการวิจัยทางสังคมศาสตร์

2.1 ขั้นตอนของรูปแบบการสอน

รูปแบบการสอนวิชาวิถีวิทยาการวิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นในครั้งนี้ เป็นการนำแนวคิดและหลักการจัดการเรียนรู้ที่เน้นประสบการณ์การเรียนรู้ (Experimental learning) มาใช้เป็นฐานคิดสำคัญในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างหลากหลายวิธี โดยแต่ละวิธีต่างมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองจากการปฏิบัติจริงในการค้นหาความรู้ จากการสืบเสาะค้นหาความรู้ด้วยตนเอง จากการแก้ไขปัญหาในชีวิตจริง โดยผสมผสานกับแนวคิดเรื่องการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานและใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐานเพื่อมุ่งไปสู่การแก้ไขปัญหาและพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ขั้นตอนของรูปแบบการเรียนการสอนในครั้งนี้แบ่งออกได้ดังนี้

1. ขั้นร่วมกันเผชิญปัญหา (Face to the problem) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนแบ่งออกเป็นกลุ่มย่อย ๆ เพื่อศึกษาปัญหาที่สนใจและเกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนและผู้เรียนเอง และสามารถวิเคราะห์สภาพปัญหาและสาเหตุของปัญหาดังกล่าวได้

2. ขั้นศึกษาแนวคิดทฤษฎี (Study in theory) (ศาสตร์สากลและภูมิปัญญาท้องถิ่น) เป็นขั้นตอนที่กลุ่มผู้เรียนต้องร่วมกันศึกษาแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนำความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหา ซึ่งผู้เรียนต้องพยายามใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชน/ท้องถิ่นเป็นตัวตั้ง และพยายามเชื่อมประสานกับแนวคิดทฤษฎีซึ่งเป็นศาสตร์สากล

3. ขั้นกำหนดวิธีการแก้ไข (Specify to the solving) (ทำโครงร่างวิจัย) เป็นขั้นตอนที่ต่อเนื่องจากขั้นตอนการศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง (ศาสตร์สากลและภูมิปัญญาท้องถิ่น) แล้วกำหนดเป็นขั้นตอนในการแก้ปัญหาที่ชัดเจน

4. ขั้นปฏิบัติการวิจัยเพื่อท้องถิ่นและชุมชน (Implement the research) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนต้องนำองค์ความรู้จากขั้นตอนแรก ๆ ไปปฏิบัติในพื้นที่หรือสนามจริง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาท้องถิ่นหรือชุมชน ตามขั้นตอนหรือโครงร่างการวิจัยที่กำหนดไว้

5. ขั้นสรุปและประเมินผลการเรียนรู้ (Overall research and evaluate) เป็นขั้นตอนในการสรุปองค์ความรู้และประเมินผลการดำเนินงานแก้ไขปัญหาดังกล่าวและพัฒนาท้องถิ่นและชุมชน

6. ขั้นฟื้นฟูเผยแพร่นวัตกรรม (Notify innovation) เป็นขั้นตอนที่คืนข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน/ท้องถิ่น เพื่อนำเอาองค์ความรู้ดังกล่าวไปใช้ในการพัฒนาต่อไป

2.2 ระบบปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

รูปแบบการจัดการเรียนการสอนในลักษณะนี้

เป็นการแบ่งความรับผิดชอบกันในการจัดการเรียนรู้ โดยที่ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน และชุมชนมีลักษณะของความสัมพันธ์ที่เสมอภาคเท่าเทียมกัน ในส่วนของการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อดำเนินการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนหรือท้องถิ่นของตนเอง

1. บทบาทของผู้สอน ผู้สอนมีบทบาทดังนี้ บทบาทการเป็นติวเตอร์ และเป็นผู้ฝึกสอนหรือให้การอบรม บทบาทการเป็นผู้กำกับติดตาม บทบาทการเป็นผู้ให้คำปรึกษาหรือให้คำแนะนำ บทบาทการเป็นผู้คอยให้ความช่วยเหลือ และบทบาทการเป็นผู้ประสานงาน

2. บทบาทของผู้เรียน ผู้เรียนมีบทบาทดังนี้ บทบาทการเป็นผู้ชี้แนะการเรียนรู้ด้วยตนเอง บทบาทการเป็นผู้ใช้กระบวนการค้นคว้าหาความรู้ บทบาทในการทำงานเป็นกลุ่ม และบทบาทในการประสานงาน ผู้เรียนนอกจากจะมีทักษะทางวิชาการในหลาย ๆ เรื่อง

3. บทบาทของชุมชน ชุมชนนอกจากจะเป็นแหล่งเรียนรู้ในสถานการณ์จริงของผู้เรียนแล้ว ชุมชนยังมีบทบาทสำคัญที่สอดคล้องกับบทบาทของผู้สอนอีกด้วย เช่น การเป็นทั้งผู้กำกับติดตาม การเป็นผู้ให้คำปรึกษา หรือให้คำแนะนำ และการเป็นผู้คอยให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน แก่ทั้งผู้เรียนและผู้สอน

2.3 หลักการแสดงปฏิกริยาโต้ตอบ

1. การแสดงออกของผู้สอนต่อผู้เรียน ผู้สอนต้องแสดงบทบาทตามหลักการที่กล่าวมาแล้วข้างต้น แล้วยังต้องเป็นผู้สนับสนุนและเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับผู้เรียน รวมทั้งเรียนรู้ร่วมกันกับผู้เรียนในสถานการณ์ และต้องแสดงออกถึงลักษณะของความเป็นกัลยาณมิตรต่อผู้เรียน ในการให้ข้อเสนอแนะหรือให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ผู้เรียน

2. การตอบสนองต่อสิ่งที่ผู้เรียนกระทำ ผู้สอนต้องยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล และยอมรับคุณค่าของแต่ละบุคคลโดยให้เกียรติ ยกย่องในผลงานและความคิดของผู้เรียน

2.4 สิ่งสนับสนุน

การจัดสภาพการเรียนการสอนต้องมีบรรยากาศทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนแบบเปิด กล่าวคือต้องเปิดให้ทั้งผู้เรียนผู้สอนมีอิสระในการแสดงออกซึ่งความรู้ความคิดอย่างหลากหลาย การใช้ชุมชนเป็นแหล่งการเรียนรู้ และเน้นการสร้างบรรยากาศเรียนรู้แบบไม่เป็นทางการรวมทั้งการสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์รวมทั้งงบประมาณในการดำเนินการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ซึ่งในส่วนนี้อาจได้จากแหล่งทุนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่มีอยู่ทั้งในชุมชนและนอกชุมชน

3. การนำรูปแบบการสอนไปใช้

รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นนี้ มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน ทั้งด้านความรู้ความคิด ทักษะการปฏิบัติ และจิตสำนึกที่ต่อการใช้วิถีวิทยาการวิจัย เพื่อฟื้นฟูศักยภาพชุมชนท้องถิ่น อันจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาและพัฒนาท้องถิ่น โดยชุมชน/ท้องถิ่นเองอย่างมีศักดิ์ศรี โดยบูรณาการระหว่างองค์ความรู้ที่เป็นศาสตร์สากลและภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนั้นผู้เรียนต้องมีทั้งความรู้ความเข้าใจ ทักษะการปฏิบัติและจิตสำนึกที่ดี ในแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับวิถีวิทยาการวิจัย ที่เป็นทั้งศาสตร์สากลและภูมิปัญญาท้องถิ่นใน 2 มิติคือ มิติที่หนึ่งคือระเบียบวิธีการวิจัย ซึ่งเป็นเทคนิควิธีการต่าง ๆ ที่ใช้ในการวิจัย และมิติที่สองคือ ทักษะเกี่ยวกับโลกหรือโลกทัศน์ และกระบวนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ที่ทำการวิจัย ซึ่งการนำเอารูปแบบการสอนที่พัฒนาขึ้นนี้ไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนนั้น ต้องมีการเตรียมความพร้อมในส่วนที่เกี่ยวข้องหลายประการ ได้แก่ ทีมหรือคณะผู้สอน ซึ่งต้องมีการสร้างและพัฒนาความรู้ความคิด ทักษะและเจตคติต่อการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบนี้ การเตรียมผู้เรียน ซึ่งจากการระดมสมองเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนนี้ พบว่าต้องสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อชุมชนหรือท้องถิ่นของผู้เรียนก่อน ส่วนเทคนิควิธีการวิจัยและเนื้อหาสาระต่าง ๆ

จะถูกบรรจุอยู่ในหน่วยเนื้อหาวิชาแล้ว และการเตรียมชุมชน ซึ่งทั้งผู้สอน ผู้เรียนและชุมชนต้องประสานงานเพื่อเตรียมชุมชนหรือสนามที่เป็นปรากฏการณ์จริงที่กลุ่มผู้เรียนต้องลงไปศึกษา ในส่วนของการจัดการเรียนการสอน ตารางเวลาเรียนควรมีลักษณะยืดหยุ่น โดยมีการจัดการเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ทั้งในและนอกสถานศึกษา โดยมีขั้นตอนตามที่ได้พัฒนาขึ้น 6 ขั้นตอนคือ 1) ขั้นร่วมกันเผชิญปัญหา 2) ขั้นศึกษาแนวคิดทฤษฎี (ศาสตร์สากลและภูมิปัญญาท้องถิ่น) 3) ขั้นกำหนดวิธีการแก้ไข (ทำโครงร่างวิจัย) 4) ขั้นปฏิบัติการวิจัยเพื่อท้องถิ่นและชุมชน 5) ขั้นสรุปและประเมินผลการเรียนรู้ 6) ขั้นฟื้นฟูเผยแพร่นวัตกรรม

4. ผลที่เกิดกับผู้เรียนทั้งทางตรงและทางอ้อม

1. ผลที่เกิดกับผู้เรียนทางตรง

ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนทั้งด้านความรู้ความคิด ทักษะการปฏิบัติ และจิตสำนึกที่ดีต่อการใช้วิถีวิทยาการวิจัย เพื่อฟื้นฟูศักยภาพชุมชนท้องถิ่น อันจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาและพัฒนาท้องถิ่นโดยชุมชน/ท้องถิ่นเองอย่างมีศักดิ์ศรี

2. ผลที่เกิดกับผู้เรียนทางอ้อม

ผู้เรียนมีจิตสำนึกทางอุดมการณ์ สำนึกถึงคุณค่า ศักดิ์ศรีของมนุษย์และพลังของการรวมกลุ่มของพลังชุมชน มีทักษะกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์หลายประการ เช่น ความรับผิดชอบ ความมีวินัย มีความขยันหมั่นเพียร เป็นต้น

ในการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบนี้ นอกจากผลที่เกิดกับผู้เรียนทั้งทางตรงและทางอ้อมแล้ว ยังมีผลที่เกิดกับสถานศึกษาหรือมหาวิทยาลัย กับผลที่เกิดกับชุมชนด้วย ดังนี้

ผลที่เกิดกับสถานศึกษา สถานศึกษาได้ชื่อว่าเป็นสถาบันการศึกษาที่สามารถจัดการเรียนรู้ได้สอดคล้องกับปรัชญาของสถาบัน กล่าวคือ เป็นสถาบันการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นอย่างแท้จริง ในส่วนของผลที่เกิดกับชุมชน ได้แก่ ชุมชนเกิด

กระบวนการเรียนรู้เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาตนเองได้อย่างยั่งยืน อีกทั้งยังเป็นการสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อสถานศึกษากับชุมชนด้วยเช่นกัน

ผลการวิจัยทำให้ได้รูปแบบการเรียนการสอนที่มีคุณภาพอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.32$) สำหรับแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.83$)

สรุปผลการวิจัยระยะที่ 2 การดำเนินการทดลองและประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอนวิธีวิทยาการวิจัยทางสังคมศาสตร์เพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาท้องถิ่น ใช้วิธีวิจัยเชิงทดลองโดยใช้รูปแบบการทดลองแบบกลุ่มเดียว สอบก่อน - สอบหลัง สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอนวิธีวิทยาการวิจัยทางสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สรุปได้ว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาการวิจัยทางสังคมศาสตร์ หลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. ประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอนวิธีวิทยาการวิจัยทางสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ในด้านทักษะทางการวิจัยของนักศึกษา สรุปได้ว่า ทักษะทางการวิจัยของนักศึกษา หลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. ประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอนวิธีวิทยาการวิจัยทางสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ในด้านเจตคติต่อการทำงานวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่นของนักศึกษา สรุปได้ว่า เจตคติต่อการทำงานวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่นของนักศึกษา หลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01

4. ประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอนวิธีวิทยาการวิจัยทางสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นในด้านคุณภาพงานวิจัย โดยที่ผู้วิจัยได้กำหนดระดับความคิดเห็นในการประเมินประสิทธิภาพ

ของรูปแบบการเรียนการสอนวิธีวิทยาการวิจัยทางสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นไว้ 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด สรุปได้ว่า รูปแบบการเรียนการสอนวิธีวิทยาการวิจัยทางสังคมศาสตร์เพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาท้องถิ่นมีคุณภาพอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.72$)

5. ประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอนวิธีวิทยาการวิจัยทางสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ในด้านความคิดเห็นของชุมชนต่อผลการวิจัยของนักศึกษา โดยที่ผู้วิจัยได้กำหนดระดับความคิดเห็นในการประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอนวิธีวิทยาการวิจัยทางสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นไว้ 3 ระดับ คือ มาก ปานกลาง น้อย สรุปได้ว่า รูปแบบการเรียนการสอนวิธีวิทยาการวิจัยทางสังคมศาสตร์เพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาท้องถิ่นมีคุณภาพอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 2.66$)

การอภิปรายผล

ผลการวิจัยปรากฏเช่นนี้ เป็นเพราะว่ารูปแบบการเรียนการสอนดังกล่าวได้ถูกออกแบบมาอย่างละเอียดรอบคอบและผ่านกระบวนการที่ถูกต้องและมีประสิทธิภาพ โดยเริ่มจากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิดเรื่องเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนการสอน (Joyce & Weil, 1992) ได้แก่ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการใช้ชุมชนเป็นฐานในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดของนักการศึกษาหลายท่าน โดยเฉพาะ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2533), รัตน์ บัวสนธิ์ (2535) ฮอลท์ และฮอล (Holt, Irene & Hall David, 2002) และ ซาปิโร และเลวิน (Shapiro & Levine, 1999) แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้และมีส่วนร่วม (วารารักษ์ ไชยทัฬห, 2544) แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่เน้นประสบการณ์ของคอล์บ (Kolb, 1984 อ้างอิงจาก Halt, Irene & Hall, 2002; Fly Ketteridge & Marshall, 1999) การเรียนรู้ที่เน้นการวิจัยเป็นฐาน (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2547; ไพฑูรย์ สินลารัตน์,

2547) รวมทั้งแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการวิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นหรือชุมชน (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2545) มีการระดมสมองจากผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถอย่างหลากหลาย แล้วพยายามนำหลักการและแนวคิดทฤษฎีดังกล่าวมาใช้เป็นฐานคิดในการสร้างรูปแบบการเรียนการสอนที่เป็นต้นแบบ (Prototype) หลังจากนั้นจึงมีการประชุมปฏิบัติการในการสร้างรูปแบบการเรียนการสอนขึ้น ซึ่งได้รูปแบบการเรียนการสอนวิธีวิทยาการวิจัยทางสังคมศาสตร์ที่สอดคล้องกับการพัฒนาท้องถิ่น ที่เรียกว่า FASSION model หลังจากนั้นจึงนำรูปแบบการเรียนการสอนดังกล่าวไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินคุณภาพอีกขั้นตอนหนึ่ง ดังนั้นจึงน่าจะเชื่อได้ว่ารูปแบบการเรียนการสอนดังกล่าว น่าจะมีประสิทธิภาพในระดับที่เชื่อมั่นได้ว่า น่าจะนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งผลจากการทดลองนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอนวิธีวิทยาการวิจัยทางสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ด้านทักษะทางด้านการวิจัยของนักศึกษา และด้านเจตคติต่อการทำงานวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่นของนักศึกษา หลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สำหรับประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอนวิธีวิทยาการวิจัยทางสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นในด้านคุณภาพงานวิจัย และด้านความคิดเห็นของชุมชนต่อผลการวิจัยของนักศึกษา สรุปได้ว่า รูปแบบการเรียนการสอนวิธีวิทยาการวิจัยทางสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นมีคุณภาพอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า นอกจากกระบวนการในการสร้างและพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนดังกล่าวได้มีการดำเนินการอย่างดีแล้ว แนวคิดทฤษฎีที่เป็นฐานคิดสำคัญของรูปแบบการเรียนการสอนดังกล่าว ได้แก่ แนวคิดในเรื่องการใช้ชุมชนเป็นฐานในการจัดการเรียนรู้ แนวคิดเรื่องการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม แนวคิดเรื่องการเรียนรู้ที่เน้นประสบการณ์

แนวคิดเรื่องกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการวิจัยเป็นฐาน และแนวคิดเรื่องการใช้ชุมชนเป็นฐาน ซึ่งแนวคิดดังกล่าว ล้วนส่งผลต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนตามที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ดังนี้

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่ารูปแบบการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพหลายประการ ดังนั้นจึงควรมีการขยายผลนำไปใช้สอนในรายวิชาต่าง ๆ ในสถาบันอุดมศึกษาต่อไป โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยราชภัฏ ซึ่งมีอุดมการณ์ของการเป็นมหาวิทยาลัยเพื่อท้องถิ่น
2. การเรียนการสอนตามรูปแบบดังกล่าวนี้ ต้องมีการเตรียมสถานที่ก่อน โดยเฉพาะการศึกษานอกสถานที่อาจต้องมีการสำรวจชุมชนเป็นเบื้องต้น ก่อนที่จะให้นักศึกษาได้ลงไปปฏิบัติจริง จึงจะได้รับประสบการณ์ที่ตรงกับเป้าหมายของการเรียนการสอน และยังประหยัดเวลาในการจัดการเรียนการสอนด้วย
3. ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า ตารางการจัดการเรียนการสอนควรมีการยืดหยุ่น และบางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอาจต้องใช้เวลานอกเวลาเรียนในการทำกิจกรรมวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่น
4. การสอนเป็นทีม น่าจะเหมาะสมมากกับรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น ทั้งนี้เพราะว่าการควบคุมดูแลงานวิจัยที่มีลักษณะเป็นการวิจัยเล็ก ๆ (Baby thesis) หรือเป็นการวิจัยและพัฒนาต้องใช้อาจารย์ที่ปรึกษาเป็นทีมหลายคนในการควบคุมดูแลงานวิจัยของนักศึกษา
5. ปัญหาด้านงบประมาณในการทำวิจัยของนักศึกษาในการนิเทศติดตามให้คำปรึกษาแนะนำหรือออกไปทำกิจกรรมในชุมชนท้องถิ่นร่วมกับนักศึกษาของครูอาจารย์ ควรต้องมีการพิจารณาจัดสรรให้ จึงจะทำให้ผลงานวิจัยมีคุณภาพยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1. จากการศึกษาพบว่า รูปแบบการเรียนการสอนแบบ FASSION model มีประสิทธิภาพหลายประการ ดังนั้นควรนำไปทดลองวิจัยสอนเปรียบเทียบกับรูปแบบการเรียนการสอนแบบต่าง ๆ รวมทั้งในรายวิชาต่าง ๆ ต่อไป

2. ควรศึกษาวิจัยถึงผลการสอน โดยใช้รูปแบบ FASSION model ที่ส่งผลต่อตัวแปรอื่น ๆ เช่น ความสามารถในการแก้ปัญหา ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้สึกรักท้องถิ่น เป็นต้น

3. การทำงานวิจัยตามรูปแบบการเรียนการสอนในลักษณะนี้ ควรบูรณาการงานวิจัยเข้ากับกิจกรรมหรือนโยบายของภาครัฐ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลาย ๆ ส่วน จึงจะทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อาจเรียกว่าเป็นการทำวิจัยโดยบูรณาการกับยุทธศาสตร์หรือแผนงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

เอกสารอ้างอิง

- กองบรรณาธิการ. (2542). ความเป็นอิสระของราชภัฏ
บนความหวังของท้องถิ่น. สานปฏิรูป, 2(15),
10 - 13.
- จรัส สุวรรณเวลา. (2545). *อุดมศึกษาไทย*. กรุงเทพฯ:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประเวศ วะสี. (2547). *ปัญหาเพื่อการพัฒนาประเทศ:
การประชุมเชิงปฏิบัติการนักวิชาการเพื่อการพัฒนาประเทศครั้งที่ 1*. กรุงเทพฯ: อุกาการ-
พิมพ์.
- พรรณี ช. เจนจิต. (2538). *จิตวิทยาการเรียนการสอน*.
(พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: บริษัท คอมแพคท์
พรีนท์ จำกัด.
- ไพฑูริย์ สีนลาร์ตัน. (2547). *หลักการสอนแบบเน้นการ
วิจัย (Research - Based Teaching) ในระดับ
อุดมศึกษา*. ใน ไพฑูริย์ สีนลาร์ตัน (บรรณา-
ธิการ), *การเรียนการสอนที่มีการวิจัยเป็นฐาน*
(พิมพ์ครั้งที่ 3), หน้า 1 - 8. กรุงเทพฯ:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

รัตน บัวสนธิ. (2535). *การพัฒนาหลักสูตรและการจัด
กิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อถ่ายทอดภูมิ-
ปัญญาท้องถิ่น : กรณีศึกษาชุมชนแห่งหนึ่งใน
เขตภาคกลาง*. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ด.(การวิจัย
และพัฒนาหลักสูตร). กรุงเทพฯ: บัณฑิต-
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

วรารักษ์ ไชยทัฬห. (2544). *การจัดกระบวนการเรียนรู้
แบบมีส่วนร่วม*. เชียงใหม่: บี เอสการพิมพ์
เชียงใหม่.

วิชัย วงษ์ใหญ่. (2533). *การพัฒนาหลักสูตรแบบครบ
วงจร*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. (2547). *การสอนแบบ Research -
Based Learning ใน ไพฑูริย์ สีนลาร์ตัน*
(บรรณาธิการ), *การเรียนการสอนที่มีการวิจัย
เป็นฐาน* (พิมพ์ครั้งที่ 3), หน้า 8-20.
กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงาน
ภาค. (2543). *งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น การสร้าง
พลังปัญญาจากฐานราก*. เชียงใหม่: วนิดาเพรส.
_____. (2545). *การวิจัยเพื่อท้องถิ่นรากฐานแห่ง
ปัญญา*. เชียงใหม่: วนิดาเพรส.

สุริชัย หวันแก้ว. (2545). *จุฬาฯ กับสังคม*. กรุงเทพฯ:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Fly, Ketteridge and Marshall. (1999). *A Handbook
for Teaching and Learning in Higher
Education Enhancing Academic Practice*.
London: Kogan Page Limited.

Halt, Irene and Hall, David. (2002). *Incorporating
Change through Reflection: Community
Based Learning in Academic and Education
Development Research, Evaluation and
Changing Practice in Higher Education*.
London: Kogan Page Limited.

Joyce, Bruce & Weil, Marsha. (1992). *Model of
Teaching*. (4thed.) Boston: Allyn and Bacon.

- Posner, George J. (1995). **Analyzing the Curriculum**. (2nded). New York: McGraw - Hill.
- Shapiro and Levine. (1999). **Creating Learning Communities**. San Francisco: Jossey - Bass.

